

Кімге: Цифрлық даму инновациялар және аэроғарыш министрлігі
Қазақстан Республикасының Өнеркәсіп

Автордың аты - жөні: Васильева Вероника Евгеньевна басты

"Солтүстік Қазақстан облысы Ғабит Мүсірепов атындағы ауданының Новосел ауылдық округі әкімінің аппараты" КММ әскери-есептік үстел бойынша маман.

Күні: 20.10.2025 жылы туған

АНАЛИТИКАЛЫҚ ЖАЗБА

Тақырыбы: "Новосел округінің мәселелері" (СҚО, Ғ. Мүсірепов атындағы аудан):

Кілт сөздер:

Жастардың қалалар мен басқа өңірлерге көшуіне байланысты халық санының азаюы.

Халықтың қартаюы және еңбек әлеуетінің төмендеуі.

Кіріспе.

Халықтың көші-қоны ауылдық аумақтардың дамуына айтарлықтай әсер ететін негізгі әлеуметтік-демографиялық проблемалардың бірі болып табылады. Соңғы жылдары халықтың ауылдардан қалаларға кетуінің тұрақты үрдісі байқалады, бұл әсіресе Солтүстік Қазақстан облысының халқы аз округтерінде байқалады. Ауданның Новосел ауылдық округі. Ғ. Мүсірепова да ерекшелік емес-мұнда жастар мен еңбекке қабілетті халықтың өмір сүру мен жұмыс істеудің жақсы жағдайларын іздеп шығуы есебінен тұрғындар санының біртіндеп азаюы тіркеледі. Новосель округі-негізгі қызмет түрлері Өсімдік шаруашылығы және мал шаруашылығы болып табылатын экономиканың аграрлық құрылымы бар аумақ. Жер және еңбек ресурстарының болуына қарамастан, округтің әлеуметтік-экономикалық дамуы бірқатар факторлармен шектеледі: Жұмыспен қамтудың шектеулі мүмкіндіктері, инфрақұрылымның әлсіздігі, Әлеуметтік және мәдени жағдайлардың болмауы, сондай-ақ цифрлық қамтамасыз етудің төмен деңгейі. Мұның бәрі көші-қон процестерін күшейтудің алғышарттарын құрайды. Новосел ауылдық округі халқының көші-қонын зерттеудің өзектілігі көші-қон ағынының себептері мен салдарын анықтау, сондай-ақ демографиялық жағдайды тұрақтандыру және ауыл өмірінің тартымдылығын арттыру үшін тиімді шешімдерді іздеу қажеттілігінде жатыр.

Зерттеудің мақсаты-ауданның Новосел ауылдық округіндегі көші-қон процестерін зерттеу. Ғ. Мүсірепова, олардың аумақтың әлеуметтік-экономикалық дамуына әсерін анықтау және халықтың кетуін азайту шараларын ұсыну.

Негізгі бөлігі

Көрсеткіш	Мағынасы	Дереккөз
Халық 2020ж	1896 адам	Статистика
Халық 2021ж	1887 адам	Статистика
Халық 2022ж	1934 адам	Статистика
Халық 2023ж	1875 адам	Статистика
Халық 2024ж	1832 адам	Статистика
Халық 2025 ж	1796 адам	Статистика
Округ алаңы	69950 га	1

2020-2025 жылдар аралығында халық саны 100-ге жуық адамға азайды, бұл демографиялық құлдырау мен жастардың көші-қон ағынын көрсетеді.

Новосел ауылдық округіндегі көші-қон процестері аумақтың әлеуметтік-экономикалық дамуына айтарлықтай әсер етеді. Соңғы жылдары округте негізінен жастар мен еңбекке қабілетті азаматтардың қалаларға кетуіне байланысты халық санының азаюының тұрақты тенденциясы байқалды. Көші — қонның негізгі бағыттары облыс орталығы-Петропавл қаласы, сондай-ақ білім беру мекемелері мен өнеркәсіптік кәсіпорындар шоғырланған елдің ірі қалалары болып табылады.

1. Халықтың көші-қон себептері

Новосель округінен көші-қонның кетуінің негізгі себептері:

-Шектеулі жұмыс мүмкіндіктері. Әлеуметтік инфрақұрылымның жетіспеушілігі. Округте атап айтқанда Мұқыр ауылында сапалы білім беру және медициналық қызметтерге қолжетімділік шектеулі, бос уақыт және мәдени даму орталықтары жоқ, бұл ауыл өмірінің, әсіресе жас отбасылар үшін тартымдылығын төмендетеді.

-Көлік және цифрлық қол жетімділік мәселелері. Мұқыр сияқты шалғай ауылдарда көлік қатынасында қиындықтар және ұялы байланыс пен интернеттің сапасыздығы байқалады, бұл қашықтықтан оқыту мен жұмыс істеу мүмкіндігін шектейді.

Көші-қонның салдары

2.Халықтың, әсіресе жастардың жаппай кетуі бірқатар жағымсыз салдарға әкеледі.

- Халық санының азаюы
- Ауылдың күйреуіне.

- Оқушылар санының азаюы және мектептердің жабылуы.

3.Перспективалар.

Ұзақ мерзімді перспективада аумақтың кешенді дамуы жағдайында көші-қон процестерін тежеу мүмкін болады. Өмір сүруге, еңбекке және өзін-өзі жүзеге асыруға қолайлы жағдай жасау жастарды округте ұстап, кеткендерді кері тартуға мүмкіндік береді. Абаттандыру деңгейін, қызметтердің қолжетімділігін және цифрлық мүмкіндіктерді арттыру ауылдық аумақтарды жандандырудың негізгі факторы болады.

Қорытынды

Жүргізілген талдау Новосель ауылдық округінде көші-қонның, ең алдымен жастардың және еңбекке қабілетті азаматтардың кетуіне байланысты халық санының тұрақты

қысқару үрдісі байқалатынын көрсетті. Көші-қонның негізгі себептері жұмысбастылық деңгейінің төмендігі, кәсіби өсудің шектеулі перспективалары, нашар дамыған әлеуметтік инфрақұрылым, тұрмыстық және мемлекеттік қызмет көрсету сапасының

жеткіліксіздігі болып табылады. Өскелең ұрпақ білім алу, қауіпсіз жұмысқа орналасу және жайлы өмір сүру үшін дамыған қалаларға көшуге құштар.

Көші-қон ауыл қоғамының әлеуметтік құрылымына да әсер етеді: балалы отбасылар саны азаяды, мектептер мен балабақшалар саны азаяды, әлеуметтік белсенділік деңгейі төмендейді. Ауыл бірте-бірте адами әлеуетін жоғалтуда, онсыз тұрақты даму мүмкін емес. Сонымен қатар, көші-қонның кетуі экономикалық тоқырауға әкеледі: тұтынушылық белсенділік төмендейді, жергілікті еңбек нарығы қысқарады, кәсіпкерлік

бастама төмендейді. Жас мамандардың тапшылығы инновацияларды енгізуді және шағын кәсіпкерлікті дамытуды шектейді.

Осылайша, аудандағы халықтың көші-қон ағынымен күресу мемлекеттің, жергілікті атқарушы органдардың және тұрғындардың өздерінің күш-жігерін біріктіретін жүйелі

көзқарасты талап етеді. Өмір мен еңбекке қолайлы жағдай жасау арқылы ғана адами әлеуетті сақтауға, ауданның тұрақты дамуын қамтамасыз етуге, ауыл-аймақтардың одан әрі жойылып кетуіне жол бермеуге болады.

Ұсынылған шешімдер / ұсыныстар.

Жүргізілген талдау негізінде Новосел ауылдық округінің негізгі көші қон мәселелерін шешу бойынша мынадай бағыттар мен шаралар ұсынылады:

1. Әлеуметтік-экономикалық даму

- Фермерлерді біріктіру және техниканы, Жер ресурстарын және өткізу арналарын тиімді пайдалану үшін ауыл шаруашылығы кооперативтерін құру.
- Шағын және отбасылық бизнесті дамыту, әсіресе ауыл шаруашылығы өнімдерін өңдеу, сауда және қызмет көрсету саласында.
- Мемлекеттік қолдау бағдарламалары, субсидиялау және микрокредиттеу арқылы аграрлық секторға инвестициялар тарту.

2. Инфрақұрылымды жақсарту.

- Жолдарды жоспарлы жөндеу және жаңғырту
- Шұғыл жөндеуді талап ететін басым учаскелерді айқындай отырып, қолданыстағы кентішілік және кентаралық жолдарға түгендеу жүргізу.
- Новоселовка ауылы, Мұқыр ауылы және аудан орталығы арасында тұрақты автобус маршруттарын ұйымдастыру-халықтың қажеттіліктері мен әлеуметтік мекемелердің кестесін ескере отырып.
- Әлеуметтік маңызы бар маршруттарға субсидиялар немесе өтемақылар беру арқылы жеке тасымалдаушыларды қолдау.

3. Әлеуметтік сала

- Білім беру мен денсаулық сақтауды қолдау: мектептер мен фельдшерлік-акушерлік пункттерді заманауи жабдықтармен жарақтандыру, " Дипломмен — ауылға! ».
- Мәдени және спорттық инфрақұрылымды дамыту, жастарды қоғамдық өмірге тарту үшін іс-шараларды ұйымдастыру.
- Көші-қон ағынын азайту үшін жастардың бос уақытын өткізуге және өзін-өзі жүзеге асыруға жағдай жасау.

4. Экология және абаттандыру

- Тұрмыстық қалдықтарды жинау және шығару жүйесін ұйымдастыру, рұқсат етілмеген полигондарды жою.
- Елді мекендерді көгалдандыру, қоғамдық аумақтар мен демалыс аймақтарын абаттандыру.

5. Бұл мәселені шешу кешенді тәсілді қажет етеді.

Инфрақұрылымды жаңғыртуды, қосымша базалық станцияларды орнатуды және ауылдық аумақтарды цифрландыру бағдарламаларын қолдауды қамтиды.

6. Басқару және жергілікті бастамалар.

- Округті басқаруға халықты белсенді тарту-қоғамдық кеңестер құру, шешімдер қабылдау кезінде сауалнамалар мен талқылаулар жүргізу.
- "Төменнен" бастамаларды қолдау үшін халықаралық практика элементтерін (leader және Saemaul Undong бағдарламаларының үлгісі бойынша) қолдану.
- Жергілікті өзін-өзі басқару органдары жұмысының ашықтығы мен тиімділігін арттыру.

Пайдаланылған дереккөздер мен әдебиеттер тізімі.

1] Солтүстік Қазақстан облысы ҚР АӘК Ұлттық статистика бюросы (2020-2025 жж.). - Петропавл, 2025 ж.

[2]. Ғабит Мүсірепов атындағы аудан әкімдігі, Солтүстік Қазақстан облысы. Экономика және бюджеттік жоспарлау бөлімі. Ауылдық округтердің әлеуметтік-экономикалық дамуы жөніндегі есептер (2020–2025 жж.). – Новоишим ауылы, 2025 ж.

Сілтеме (әкімдіктің gov.kz порталындағы беті): <https://www.gov.kz/memleket/entities/sko-gm?lang=ru>

[3]. Ғ. Мүсірепов атындағы ауданның Новосел ауылдық округі әкімдігі. Ішкі есеп және статистикалық материалдар (2020–2025 жж.). – Новоселовка ауылы, 2025 ж.

Қоғамдық қолжетімді әкім аппаратының веб-парақшасы: <https://www.gov.kz/memleket/entities/sko-gm-novoselovka>

[4] «Ауыл – Ел бесігі» мемлекеттік бағдарламасы. Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігі. – Петропавл, 2024 ж.

Бағдарлама және оның іске асырылуы жөніндегі ресми ақпарат: <https://primeminister.kz/ru/news/auyl-el-besigi-35-tysyachi-sel-polnostyu-moderniziruyut-v-kazahstane-1703848> және жобаның ресми беттері gov.kz порталында.

[5] Солтүстік Қазақстан облысының 2021–2025 жылдарға арналған аумақтарды дамыту бағдарламасы. – Петропавл: СҚО әкімдігі, 2021 ж.

Сілтеме (бағдарламаның gov.kz порталындағы беті): <https://www.gov.kz/memleket/entities/sko/press/article/details/45937?lang=ru>

[6]. «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы. Қазақстан Республикасының Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі. – Петропавл, 2023 ж.

Сілтеме: <https://www.gov.kz/memleket/entities/maidd/activities/14764> және нормативтік құжаттар — adilet.zan.kz порталында.

[7] «Ғабит Мүсірепов атындағы ауданның Новосел ауылдық округі әкімінің аппараты» КММ. Новосел ауылдық округі тұрғындары арасында сауалнама мен сұхбат жүргізілді (далалық зерттеу, 2025 ж.).